

Diaris haitians
(Cahierisme, 1986-2003)

Rita Pijoan

Editorial Trípode

TRÍPODE

Títol: *Diaris haitians (Cabierisme, 1986-2003)*

Segona edició: setembre de 2020

© Rita Pijoan

© Imatge de la coberta: Antoni Miralda

© Del prefaci: Abraham Mohino i Balet

© Del postfaci: Jean Marie Théodat

© D'aquesta edició: Pilar Blasco Prim. Editorial Trípede.

Carrer Aribau 114, entresol 4a, 08036 Barcelona

www.tripode.cat

Disseny i maquetació: Elma Presas

Imprès a Romanyà Valls

ISBN: 978-84-120651-0-7

Dipòsit legal: B 14782-2019

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb el permís dels seus titulars, a part de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO si necessiteu fotocopiar-ne o escanejar-ne fragments.

Un agraïment molt especial a l'artista Antoni Miralda per
haver-nos creat l'obra que il·lustra la coberta.

A D.,
la meva ànima negra

Prefaci

Els quaderns haitians de Rita Pijoan: salvar o embellir l'existència

I. Dir-se per existir

El diatarisme (o *cabierisme*, com li agrada de referir-s'hi a Rita Pijoan, fent emergir la seva petja francòfona) és una mena d'exercici tan inherentment polièdric i determinat per motivacions tan variades i inescrutables que es fa gairebé impossible d'acotar-lo com a gènere més enllà de les quatre particularitats formals externes fixades per una data, l'impuls de retenir allò acabat de viure (o sigui, la notació de la immediatesa), el gust pel fragment i el fet de situar-se un mateix com a objecte d'anàlisi. Salvant aquestes constants més

o menys precises, el diari personal desdibuixa els seus límits a causa d'una naturalesa assedegada que absorbeix i mimetitza tota classe d'escriptura, fins a l'extrem que el podríem definir com un no gènere. Hi ha, tanmateix, algunes línies de força en el terreny inestable del dietarisme: la més evident és el fet que la inscripció diària és deutora d'una triple consciència: la consciència d'un mateix, la consciència del temps i la consciència de l'estil. I això és així tant en les primeres albors del gest d'escriure's com, sobretot, quan se'n fa una perseverança sostinguda al llarg dels anys, de manera que podem afirmar que, d'aquesta estranya obstinació grafològica, en cristallitza una radiografia del pas d'un ésser en el temps. Ésser i temps són les dues grans matèries de l'obra. El temps que devora però també una altra manifestació del que és provisor i caduc, el temps de l'escriptura: un temps condensat, una destil·lació de les hores que s'han esvaït o que estan en trànsit de fer-ho, el temps redimit. Rita Pijoan aplega una seqüència de divuit anys de la seva vida adulta en aquest volum que el lector compartirà al llarg només d'unes hores. Durant aquest lapse breu, ens convertim en espectadors privilegiats de com els dies i els fets que s'hi esdevenen espetegen sobre la pell de la protagonista, com la modelen al seu antull, com si la persona fos un accident, no l'ens. Tot dietari es dirimeix en aquest conflicte de fons, que ve a ser-ne el gran argument: el de la persona que es vol constituir ens per salvar la seva condició accidental. Qui porta un diari s'encara inevitablement a un procés d'autoconeixement. Rita Pijoan sent la urgència de l'escriptura íntima —una imperiosa necessitat de dir-se per existir— en el moment en què, des d'un punt de vista vital, trenca amb allò traçat, deixa anar llast i emprèn un llarg periple, professional i humà, en terres del continent americà.

Comença l'aventura a 39 anys, l'any 1986. L'escissió íntima entre la dona lligada radicalment a un país i l'estrangera, l'altra, que busca prosperar en un nou hàbitat, en una nova esperança o possibilitat de creixement, és un centre de sentit. L'amor, o el desamor, n'és un altre, per bé que, en el fons, subsidiari de l'anterior o, si es vol, complementari, atès que en la història de la passió el ferment conflictiu sempre és actiu, mai no s'esborra. Entre aquests desequilibris, hi ha uns punts d'estabilitat: la lectura i l'escriptura.

II. L'escriptura far

El redactat de diaris s'emparenta al més sovint amb la literatura del naufragi: qui n'escriu cerca en si mateix una il·lusòria imatge pròpia que, batuda per l'onatge, es fa contínuament escàpola, i de la qual només es poden restituir romanalles: a penes unes línies que sobreviuen com a vestigis i que restaran, en el millor dels casos, com a derelictes. La crònica del naufragi expressada en el moment de la sotsobra converteix inevitablement el dietarisme en una mena de literatura nòmada, enfrontada ara i adés al seu caràcter fragmentari i fluctuant. Això no obstant, el que podria semblar una restricció o una indefinició n'acaba esdevenint la troballa, la llibertat estilística a partir de la qual ens esmercem, per acumulació de la frase diària, a establir la continuïtat d'allò que som, a evitar les disgregacions a què estem quotidianament supeditats i que acaben fent de nosaltres una espècie desarrelada i, al capdavall, desemparada. En aquest context, el diari esdevé, si no una taula de salvació, sí almenys una superació mistificadora de la soledat. Deu ser per aquesta raó que Rita Pijoan,

quan ja havia fet els 46 anys, incitada pel llibre del periodista francès Jean-Paul Kauffman *L'arche des Kerguelen. Voyage aux îles de la Désolation*, comença a bastir en el seu imaginari la imatge recurrent d'una Kerguelen particular. Les antigament anomenades *illes de la Desolació* foren descobertes el 1772 per Yves Joseph de Kerguelen de Trémarec, però més que el relat d'aquella expedició sembla que la illumina i l'atreu el llarg pelegrinatge de Jean-Paul Kauffman per descobrir, com diu ella, les illes misterioses de les lectures d'infantesa. La Kerguelen de Rita Pijoan és una petita illa banyada per les aigües del Carib i situada al sud d'Haití, l'Île-à-Vache. Reducte paradisiac, ben cert, però alhora una terra difícil per ancorar-hi i treure'n fruit, d'economia depauperada, políticament inestable i sotmesa a règims militars successius, socialment convulsa. S'hi instal·la durant anys, el període que abracen aquests *Diaris haitians*, i hi posa en marxa, vencent tota mena de dificultats, un petit dispensari de salut pública. Île-à-Vache apareix en l'horitzó de l'escriptora com una terra promesa i, amb tot, no pot deixar de percebre-la com un indret de desesperació en un país atàvic on la violència és el pa nostre de cada dia. Associada al mite de Kerguelen, creix i agafa força la visió del far biblioteca, o de la biblioteca far, una imatge nuclear rica i ambivalent: el far i no pas menys la biblioteca són construccions humanes que remetent, cadascuna a la seva manera, al concepte d'insularitat o, si es vol, a la consignació de la soledat essencial. Indrets, altrament, en què l'ànima errant troba aixopluc, protecció, sigui contra els elements, sigui contra la vesània dels homes, contra la barbàrie. El far, com la biblioteca, il·luminen i orienten, són indicadors: fer-ne un mateix espai, un lloc únic que circumval·la l'individu, que l'envolta com una placenta i el salvaguarda, és una troballa feliç, i l'autora

fa, de la imatge plàstica del llibre habitat, un objectiu de vida. Tal vegada, la casa que Rita Pijoan es fa fer a Île-à-Vache és la seva aproximació més real a l'espai imaginari —«La meua biblioteca tal com és ara, tota ella, és un altar. Hi tinc la Duras, Rilke, Montaigne, Kawabata, Marc Aureli, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Giono, Tabucchi, Des Forêts, Poniatowska, Millet, Hagakure, Green...»—, però sembla palès que la percaça d'aquest lloc de l'ànima es materialitza en els marges dels quaderns que ara el lector té a les mans, en la mesura que el relat escrit és una subrogació documental d'una vida i dels seus anhels. És així que els quaderns són illa en tant que expressió d'una intimitat, d'una privacitat que ara ens és donat d'alterar. La biblioteca es vertebrava en una suma continuada de referències literàries, en la relació sovintejada de les obres llegides que poblen el buit de la protagonista i en l'esment constant dels llibres que li ofereixen un escalf, una suggestió o una imatge del camí. I on caldria trobar el far figurat? Podem dir-ho: en l'escriptura mateixa, que és recerca i torre a la vegada. En aquesta escriptura que es resol en impressions breus, de vegades sumàries i d'altres volgudament líriques, sempre introspectives, tothora deambulant entorn d'una construcció personal no només d'una dona entre continents, sinó d'una dona en el temps. Nota a nota, en la mesura que es fa paraula, Rita Pijoan esdevé ella mateixa. El far, com a símbol de la cambra pròpia, il·lumina una imatge de feminitat i de la persona que hi ha al darrere. De la persona i de la moral que aquesta es forja a còpia d'un aprenentatge fet de desassossec i d'escapades, d'abandons i de retorns, sintetitzada en el delicat decàleg que no em sé estar de reproduir:

Practicar la meva puresa amb ferocitat.
Deixar que els meus peus em portin.
Aprendre a tractar d'una altra manera la mateixa vida.
Canviar d'ànima.
Acceptar la meva illa i fer-me acceptar per ella.
Estimar qui m'estima.
Cultivar el meu jardí amb alegria i amb satisfacció íntima.
Aparellar-me amb el silenci.
Deixar de dependre de res i de ningú.
Escriure, aquest acte secret.

En efecte, les paraules són la llum escampada de la llanterna dalt de l'escull: un acte moral i una forma de fer agradable la rude realitat. El conjunt de quaderns i llibretes estampa un singular arxipèlag textual sobre aquests dos pols, com en dona fe l'original i suggeridor sistema de títols amb què els nomina —«Quadern rosa de la mare morta», «Quadern d'anotar la vida», «*Le dernier cahier de solitude*», «Llibre de somnis», «Nocturn haitià», «Fruits hieràtics», «Paraules des del far»...—, perquè tal vegada escriure només és això: salvar o embellir l'existència.

Abraham Mohino i Balet
Barcelona, 4 de maig de 2019

Diaris haitians
(CAHIERISME, 1986-2003)

Primera part

HAITÍ, LA GRAN TERRA

QUADERNS HAITIANS 1986-1994

1. QUADERN BLAU, A LA MEVA MARE [maig 1986-desembre 1994]

[*Bye bye NewYork*, arribada a Haití. Mort de la mare. FUNERA I. Dels 38 als 47 anys]

Port-au-Prince, Haití, 1 de maig de 1986

Arribada ahir i tot de records amb mi, fins i tot enyorament de la immediatesa viscuda: sopar excels de sushi a l'Upper East Side; anar a buscar l'amic al Bowery i ballar un pasdoble a casa seva; triar un lloc per poder continuar ballant, el Palladium, al carrer 14; dormir a la 42 i sortir precipitadament; recollir la maleta a Broadway i agafar el metro direcció Queens per anar a l'aeroport. Viatge nebulós, molta calor, dormo i encara no somio. Avui escric.

6 de maig de 1986

Després de dinar, fascinada pel que lleigeixo: «Una fragància incomprendible, indescriptible, impossible de classificar [...]». La va seguir amb el cor palpitant perquè pressentia que no era ell qui seguia la fragància, sinó que era la fragància la que l'havia fet presoner i ara

l'atreia irrevocablement». Paral·lelisme del paràgraf amb el que m'està passant en aquest país i amb el que he deixat a Nova York. De nou s'ha posat en marxa la seducció mútua. Estic atrapada per l'amor i la mort? Sospito que aquesta vegada és diferent: soc més lliure i em sento més compromesa amb aquest viure meu, tan intrèpid. Mentrestant, aquí sola, faig solitud esperant el futur cada dia. Xafogor, passejades pels carrers, ja miro i veig. Moments de tot, hi ha esperança.

13 i dimarts

Plou i ha plogut tota la nit. «L'ateria que la fragància que encara no posseïa deixés de ser seva irremeiablement quan la posseís. Perquè durant tota la seva vida no havia fet més que renunciar, però mai havia posseït i perdut.» *El perfum*, de Patrick Süskind, llibre bell i dramàtic. Escolto Händel i la pluja; em dispo a escriure, estudiar i llegir sense mirar el temps que passa. Terra d'exili que m'acull (*exili* és el mot exacte per significar la residència d'algú en algun lloc que no li és pàtria; no li dono cap sentit polític, jo, a la paraula). Aniré a l'illa de la Tortue, la dels tresors? I a Jacmel?

14 de maig de 1986

I tot d'una el canvi després de destapar el perfum —un bon cop i tota l'olor per a mi. Ja és lliure! Me'l van regalar a Nova York el dia de la meva festa i des que vaig arribar a Haití no el podia obrir, fins que avui he decidit trencar el tap de vidre i n'ha sortit l'aroma. He desfet l'encanteri.

Trucada del Dr. Jean Claude Compas per dir-me que ve, que m'invita a sopar i demà, tal vegada, anirem a Jacmel. Noves lectures i més despeses.

Ahir vaig visitar l'Hotel Oloffson, de magnífic estil *gingerbread*, espaiosa mansió de pedra, fusta i maó amb acabats de puntes de coixí, tan elegant! El passat, el barroquisme interior i l'exterior exuberant, d'herba ampla, acollidora i refrescant. La piscina i la barra del bar plenes d'americans *faltosos*. Vaig decidir no prendre res i marxar. Vaig tornar a peu a casa i vaig constatar que no és tan lluny; hi aniré algunes tardes.

Ja m'atreveixo a passejar sola, canviar diners al carrer, somriure i parlar. Gent amable que no em vol cap mal. He comprat regals per quan vagi a veure en J. a l'Hospital Albert Schweitzer de Deschappelles. Haig de contenir el desig d'enviar telegrams, de trucar, del contacte directe. He vist cossos i mirades, tanmateix.

21 de maig de 1986

He gaudit del paisatge del bell Sud, de les platges i de les visites que hem fet a amics del Jean Claude. I he tingut el primer contacte amb la malaltia mental en aquesta terra: m'he trobat una dona psicòtica, en una plaça, seguida per una massa de gent que l'escarnia; ella deia que s'havia transformat en vaca i mugia, tot caminant pel carrer. Intueixo que davant aquestes manifestacions peculiars de les malalties mentals el meu tracte, la manera d'acostar-m'hi, haurà de ser diferent. S'ha obert la possibilitat de treballar amb el Dr. Compas.

Al setembre vindrà en J. a Port-au-Prince des de Deschappelles, diu que compartirem casa. L'Elvira m'ha trucat des de Madrid, m'anuncia que l'Octavi em vol venir a veure. Acostaments d'estimació que aprecio.

29 de maig de 1986

Avui fa un mes que vaig conèixer M. a Nova York i ja ha vingut cinc dies a Haití. Torno a estar sola, tinc mal de cap, estic encerclada de

flors d'hibiscos —aquí en diuen *choublak*— i plou quan ja no hi és. Vaig a fer el projecte del Centre de Dia per als malalts mentals. Dia trist. Em retrobo de cos i ànima a la meva cambra plena de records i relíquies. Ofrenes *vodouesques*.

6 de juny de 1986

Em queda tot el mes per decidir i veure si se'm resol la vida aquí. Fa calor, és divendres, voldria tenir amics i tan sols veig unes cares blanques, anònimes, que no s'immutarien ni davant la meva mort. No hi estic feta, a tanta fredor, però estimen el país a la seva manera, aquests belgues amb qui convisc. Jo haig d'aprendre el crioll i acabar el projecte del Centre de Dia.

Vull anar vora la mar, vull trobar feina.

12 de juny de 1986

Tinc una entrevista amb el *Ministre de la Santé*, Dr. Deslouches. Serà decisiva per al meu futur aquí. De què dependrà? D'una trucada? Que li caigui bé? Que algú li parli de mi?

Tot d'una, m'agradaria ser a Nova York o anar-me'n a Barcelona a passar uns dies amb la Síndria. M'enyoro d'El Internacional: veig el restaurant novaiorquès ple de gent i jo entremig de les taules, alegre, viva, feliç.

1 de juliol de 1986

Aquest paper del quadern és difícil, hauria de trobar la ploma adequada per escriure-hi. Nova coneixença: em sento completament atreta i trasbalsada. Es diu Philippe, és haitià, és negre i és comunista (aquí, els opositors als militars han de viure en clandestinitat).

He canviat de casa, he deixat els belgues. Visc a la pensió de Madame Inesita Hodgson a la mateixa rue Marguerites al barri de Turgeau. L'habitació és de color rosa i marró, petita, acollidora. Torno a tenir temps per a mi. M'agrada viure; m'apropro a la felicitat a estones.

29 juillet de 1986

Voldria tenir a prop *El siglo de las luces*, d'Alejo Carpentier, em va impressionar quan el vaig llegir després del meu primer viatge al Carib, l'any 1984. Tinc *Les Confessions* de Sant Agustí, regal de la Síndria, que llegeixo dins la meva petita *chambre* a punt de ser ben viscuda; tinc projectes i, a vegades, mandra per la calor.

Dia de *macoutisme*, de malson i de por; no em moc de casa, fa sol i sento l'esperit invisible del vent. Encara n'hi ha, de *tontons macoutes*, els «homes del sac», els de la casta esperpèntica creada pel recentment enderrocat Baby Doc i el seu pare François Duvalier. El 6 de febrer va marxar del país, de nit amb la seva família, com un furtiu, capcot, i ens deixà els seus hereus, militars bufons que continuaran el mal govern.

Des de la terrassa veig la muntanya verda i els núvols grisos. Un ocell ha cantat vora la finestra. Malgrat l'ambient carregat del país, em mantinc serena passi el que passi.

«Raó, ara veig què és el que desitges. Negues que el coneixement pugui fer ningú desgraciat; és probable, per tant, que sigui la intel·ligència la causa de la felicitat. Però ningú no pot ser feliç si no viu; i ningú no pot viure si no existeix. Així, doncs, vols ser, vols viure, vols entendre i vols ser per viure i vols viure per entendre.»

Sé, doncs, que visc, i entenc que la riquesa de la meva ànima soc jo mateixa.

Em sento absolutament *apprivoisée* en aquesta terra, com el Petit Príncep amb la guineu...

18 d'agost de 1986

El pitjor ja ha passat, ara només queden restes arcaiques de records del dolor, com la mare amb les seves migranyes. També s'ha acabat el fum verd i per sort perquè el cap se'm tornava a entabanar amb tant d'esoterisme.

Què em queda? Ell i només ell, i l'escalfor que m'emporto cada matí, quan deixo el seu llit, que difícilment s'apaivaga, a vegades només quedant-me hores pensant. Tota la resta existeix però gairebé no compta. Ho deixarem uns dies i veurem què passarà. Cos bellíssim, pell infinitament fina, llavis gruixuts, ulls seductors, somriure esbiaixat i paraula fàcil, si bé el monotema envaeix la conversa fins a fer-me mal, i les comparacions. La gelosia se'm menja.

He reprès la feina amb certes ganes, hauria de fer el mateix amb el crioll, atrevir-me a parlar-lo. Bé m'hauré d'entendre amb els malalts.

25 d'agost de 1986, a la pensió d'Inesita Hodgson

Una tarda de pluja i d'aeroport amb la meva germana, que em llegeix les cartes:

Què passa amb J. C. Compas? La Justícia.

Què passa amb Philippe, ara? L'Emperador.

Em convé la relació amb ell? L'Ermità, l'artesà secret de l'avenir.

Em convé seguir amb la Dra. Jeanne Philippe? La Roda de la Fortuna.

Em convé la relació amb en J.? La Força.

Em quedaré a Haití? La Roda de la Fortuna.

Després de llegir-me les cartes, em truquen els pares i m'envien els diners!

10 de setembre de 1986

Tarda de sol, calor i vent. Ahir, tot adormint-nos parlàvem de per què un fill i si el desitgem. Jo encara no me'n faig a la idea però sí que em sento, per primera vegada, tranquil·la quan hi penso. Ell sempre tan present, la seva boca, la figura... Recordo que el vaig deixar seure al meu costat el dia que ens vam conèixer. Li feia lloc anunciant futurs immediats. Ara, està instal·ladíssim i jo amb ell, tant és així que esperem junts, però, i la passió?

Un diumenge. Ens hem barallat per res, m'he retractat, el vull sentir a prop però també em fa por. Hem parlat, sento gelosia, sento amor. Voldria anar-me'n, arribar a Barcelona i retrobar tot el meu món. No veig ni una estrella perquè hi ha lluna.

Port-au-Prince, 10 d'octubre de 1986

«No pas irós, ni trist, si dellà el riu
entre pollancre, veig els celatges verds
d'un capaltard [...]
i, al març, els comiats d'amor en rústics bars
a sol colgant, entre besars humits.»

Ho diu Foix i m'ho envia en Rossend, tan sensual ell que desborda poesia —i aquesta nit no té lluna.

El meu 39è aniversari. Segueixo sent horrible i meravellosa alhora. Tendra i brusca, intel·ligent i maldestra, comprensiva i intolerant. Estimo i no. Soc tot això, i ell ja no em vol. Mentrestant, la situació política empitjora. *Bonne fête, quand même!*

Ahir sí que hi havia lluna, maca, definida, i em revelava coses terribles que jo no volia escoltar, em parlava de desamor. Jo sentia que era definitiu i tràgic el que m'arribava, i em deia: què faré de nou

sola, sense fill, sense amor? On són el meu optimisme i la meva espontaneïtat? Tinc un vestit nou per estrenar i els pares m'han trucat. Regalets d'aniversari!

La mateixa nit tot s'endreçà. No em deixà entrar a casa i del cotxe estant digué:

—Puja! —El to, imperiós; la mirada, fosca, agressivament trista.

I nit enllà: —Què vols? Menjar, beure?...

L'endemà em regalà un altre vestit. M'he traslladat a casa seva, pateixo un fort refredat. El seu mal humor i el meu desconcert em deprimeixen. Em fico al llit: estic massa malalta.

11 de novembre de 1986

Se'n va la llum d'una tarda com moltes. La ràdio que sona, els finestrons oberts, les formigues que es passegen per la cuina, la taula amb les meves coses, l'aigua de la pluja que recullo. Em poso la casset d'El Internacional i recordo, barrejant-se tot, les olors de Nova York, els meus talons d'agulla, les anades al *restroom* a trobar-me amb el Pedro: «*Rita, ¿nos vamos al Tibet?*», deia. Les sortides de nit, em veig caminant, o corrents, cap a casa, entrant a l'apartament de Broadway per la cuina, connectant el gros televisor i adormint-me tot seguit dins la soledat i la vànova rosa. Gent dins el meu pensament, altres mans, altres converses... Dia ventat i migranyós. La seva presència, tan absoluta, em té fascinada. He deixat de treballar perquè no em concentro.

17 de novembre de 1986

Hi ha vaga general i tot està aturat, expectant per la situació política, que sembla que no pot anar pitjor. La nostra història, de vegades tan

clara i nítida, d'altres tan enrevesada. Torno a estar sola a casa. Són les quatre de la tarda. Ell ha anat a una reunió del partit. Sento trets.

7 de febrer de 1987

(Fa un any que van fer fora del país el president Jean-Claude Duvalier, *Baby Doc*).

Em queda molt diari per escriure, això vol dir molta vida per viure. Parlant de viure, què vull fer: continuar aquí o no? Estaria més bé sola? Podré seguir vivint sense ell? Quanta feblesa! És un escrit de planys, tots els meus diaris ho han estat, de planyívols.

Programa de treball: llegir *Mitologemas*, del doctor Ramon Sarró, llegir Devereux, anar al *bureau* de la Facultat d'Etnologia un o dos dies per setmana, aprendre *créole* seriosament, llegir en francès molt més i parlar-lo. Hauria de contactar amb el Dr. Malary per anar a treballar al manicomi de Beudet, i després de fer les entrevistes amb els pacients, elaborar-les. Estudiar cada dia quatre o cinc hores, llevar-me d'hora, no fumar, fer exercici i ser més feliç del que soc ara. Ni la feina ni la soledat m'espanten.

M'agrada el paràgraf del llibre *El siglo de las luces*, quan parla de la intel·ligència de l'amor físic, que, un cop satisfet, et dona força i pau per poder fer moltes altres coses: «*los libros, la gente...*». T'obres perquè estàs saciat. Si et resten temors, mai no et donaràs prou. Em va passar als vint-i-cinc anys: sentia el cos com s'arrodonia i prenia les formes que l'altre li donava amb el seu desig.

20 de febrer de 1987

Sovint em sento culpable d'alguna cosa a la qual he mancat o amb què no he complert, havent-me compromès. I no és així. Tan sols

em podria passar amb el *Centre Neuropsychiatrique* i amb la Dra. Jeanne Philipe, però en realitat hi feia poca feina allà, o el més important ja ho he fet. Per altra banda, m'agrada tenir diverses tasques alhora i passar els matins a casa. Hauria d'anar més sovint a llegir i documentar-me al *Bureau d'Ethnologie*.

Ahir em vaig angoixar molt pensant en els desitjos sempre insatisfets, com una histèrica qualsevol.

Escolto *Giulio Cesare*, fa un bon dia i em trobo bé. Que durí!

Voldria tornar a recuperar la naturalitat que tenia temps enrere, abril i maig del 1985 a Barcelona, acabada de separar. Em posava qualsevol cosa i m'agradava, després va continuar a Nova York, i aquí el primer temps, fins que el vaig conèixer. M'hi vaig anar acoblant i ara tinc una altra estètica amb què m'hauria de trobar bé.

He d'anar a treballar aquesta tarda, preparar millor les classes d'espanyol i esforçar-me a, només, parlar *kreyòl*.

Carnaval. Com m'agradaria participar-hi! Si pogués tornar-me anònima, em disfressaria i seguiria la rua amb el pas que em marqués. I així, camuflada, ballaria, beuria, riuria, em perdria —i, per una nit, voldria no pertànyer més que al carrer i a la gent. Si ell se'n va al Canadà em quedaré aquí sola. Pot ser interessant.

25 de febrer de 1987

Aire fresc del matí, sembla que em renova, m'entra dins la pell i em fa pensar i sospirar. Em puc imaginar el Port-au-Prince de fa un segle ple d'activitat, allà baix, al port: les mercaderies, els intercanvis, l'ambient afrancesat i *chic*, les tertúlies dels colons o els seus descendents directes, els maçons, tan retòrics. El Port-au-Prince que se m'ofereix ara és contrastat i contradictori, sempre

provocador per una raó o per una altra. Des de la misèria fins a la manera de caminar cadenciosa hi ha un seguit de grans o petits gestos que se succeeixen i s'encadenen, i que fan de la ciutat el tot barroc i bigarrat que m'atreu tant.

M'he llevat amb un tarannà diferent que el de dies enrere. La lectura d'*El siglo de las luces* m'ha tornat a animar. Aquesta dona, Sofia, resolta a afrontar-ho tot i a seguir avançant quan les circumstàncies o la gent es posen en contra dels seus principis. Jo estic passant una llarga època d'alienació amb aquest home, esborrada, inexistent, quasi desaparec rere les meves neures, arrugues, cabells blancs i ulleres. Pendent del soroll del cotxe. Torno a casa. Un cop més, no hi és. Escric. He anat a trucar a Teleco als pares, feia massa dies que no sabia d'ells. Els he donat el telèfon dels veïns i, si hi ha notícies importants, trucaran.

Tot un *weekend* rumiant, covant venjances, com diria Foix. Aquesta setmana tindrè novetats. El meu home ha marxat a treballar. El te que em bec té gust de canyella. Ara, sé que hi ha aquest joc «semipatir semigaudir» i que arribaré a l'equilibri si m'ho proposo.

Projectes: acabar el llibre sobre *La Histèria*, del qual estic aprenent. Acabar amb els *Mitologemas*, treballar-ho i traduir-ho. Anar a veure si ja tinc el permís per anar a Beudet. Llegir llibres d'*Ethno* i preparar-me per als exàmens (m'he matriculat al primer curs de la Facultat d'Etnologia).

S'acaba un altre mes. Segueixo angoixada per les meves limitacions.

1 de març de 1987, diumenge

El març de l'any passat era a Nova York i començava el festival O. Ben pensat, mai no he deixat de tenir amoretts o amorassos. Aquest d'ara és diferent i de ben segur que aprenc.

«*Mes chers amis, l'art veritable c'est d'être absolument soi-même!*».

«Qui sap ser ell mateix arriba a ser algú».

En Foix ho diu, i s'ha mort, la meva germana el va anar a veure al Palau Gran el 29 de gener. Imatges de Barcelona. La idea d'anar a la Cerdanya a ajudar els pares m'espanta. És com anar-m'hi a enterrar, a envellir entremig de les muntanyes. Serà com estar disposada a renunciar, a perdre. Recordo gestos, mirades. Passió. Que n'és de diferent, ara!

Segueixo tenint mal de cap. He passat el dia fora, he intentat connectar amb ell però m'ha estat impossible. Crec que necessitàvem algun pretext semblant per explotar, feia massa dies que durava una certa tibantor. Són equivalents de passió, potser, perquè mira si en fa de dies que no fem l'amor, i això ha de petar per alguna banda. L'altre em preguntava: són *gelos* o és domini? I jo he dit: el segon, n'estic segura.

8 de març de 1987

En tancar la porta, he plorat acomiadant-me de l'amic. Acaba de passar el carter i cap carta, una vegada més. El J. m'ha deixat un llibre de penyora. Em va parlar de l'olor de podrit del tròpic, que jo sento des d'aquesta casa. Després, molt cap al tard, ve l'altra mà que toca, masega i penetra. Sempre presència absoluta.

14 de març de 1987

Visc una altra cultura i m'hi estic adaptant. Plou de bon matí. Els arbres estan carregats de fruita, de mangos, i els ametllers canvien la fulla, que ara agafa tons vermellors; i els geranis, recollits a la muntanya de Kenskoff, han arrelat i creixeran gemats i punyents. Són signes de les meves ganes de fer viure les coses. Penso en la casa

de Franklin Street a Broadway, buida sense mi, amb espais, racons i mobles morts. Qui la deu habitar, ara? Vaig a rentar roba a mà i a treballar en les coses «d'aquí baix». Tinc moltes hores per davant.

[Afegit el 2014: António Lobo Antunes titula el llibre *Boa Tarde às Coisas Aqui em Baixo* amb una frase de Valéry Larbaud, hemiplègic amb dificultats cognitives, que va dir: «*bonsoir les choses d'ici-bas*», frase intraduïble. Doncs això: el 14 de març de 1987 m'ocupava de «*les choses d'ici-bas*»].

26 de març de 1987

Estic bastant perduda en aquest meu tròpic podrit; la vida fuig, tot s'escapa de les mans, tot va massa de pressa. Ja no fa mal el passat; és el present efímer, que cou. Res no té consistència. Com es pot exorcitzar la por? I l'amor? Què és ser dona? Deu ser no perdre'm. He anat enrere, tanmateix; m'he tornat tancada, retreta, poc expressiva. Com si en la meua vida s'hagués instal·lat un “baix continu tràgic”. Declaracions d'amor que es converteixen en declaracions d'odi. Ja no sé si ho resoldré.

Dijous Sant de 1987

Són les deu del matí. Carta d'O. M'escrivi des de la depressió i em reclama, em parla «d'esperança inconscient». Jo no puc donar res ara, estic massa immersa en la història d'atracció delirant que tinc per aquest home que ha trasbalsat tant el meu viure. És un dia gris i nefast. En despertar-me, sensació de soledat pregona. Hi ha el silenci de la rue Pacot, només sento ocells i galls. Els ocells del matí que em desperten al seu costat i és quan m'hi agafo i l'abraço en un

intent d'incorporar-lo per no perdre'l. Aquest desig no em permet fer gairebé res més. En llevar-me pensava en la meva condició de dona poc erotitzada, gens seductora, emmotllada en una situació que no té continuïtat. M'ha dit que no rebutjo mai les manifestacions d'afecte, com si necessités que me'n donessin molt. De tant plorar, tinc l'ànima trista, el cor encongit, els ulls petits i la pell arrugada, —o són els anys, que arruguen i ensopeixen? Una ruïna.

9 d'abril de 1987

Vaig a treballar al psiquiàtric de Beudet, on m'han adjudicat un despatxet per poder atendre els malalts. Hauré d'aprofundir el *kreyòl*. Vull fer un bon informe d'aquests tres últims mesos que em queden abans no marxi cap a Catalunya. No sé què m'espanta més: marxar d'aquí o anar cap allà. Em sento com el negatiu d'una fotografia, tot al revés de com hauria de ser.

Dues cartes: una de la mare i una altra de J. Ell m'envia un escrit de Juan Goytisolo que relata, amb la precisió de la seva escriptura, tot allò que vam parlar passant pel barri de classe mitjana-baixa, ple d'arrels desarrelades, calor i foscor. Ens dèiem que sabíem tastar la bellesa i trobar-la als llocs més vils i abjectes. Coincideixen Carpentier, Goytisolo i J. Se senten atrets pel caos i per l'abisme. I jo hi estic abocada.

M'ha trasbalsat la carta de la mare, molt precisa, una mica distant. El sofriment fa avançar, constato; és com un pòsit que, per ja viscut, et fa ser més tu.

Tornant de Beudet volia quedar-me a la pensió de Madame Hodgson però la vaig trobar adormida i no vaig gosar despertar-la —era un signe que no havia de moure les coses, que calia deixar-les tal com

estaven. Un cop a casa, repasso lectures, rego plantes, em rego jo i faig un estofat.

Dissabte de Glòria de 1987

A veure què ens donarem jo i el destí. Cervell girat, pensament entabanat i mil rancúnies que em neguitegen. Els déus em traeixen, de nou. Jo haig de ser el meu únic déu. La passió se'm menja la raó. M'he vingut a buscar en aquest país i l'he trobat a ell.

Dilluns de Pasqua de 1987

Faré un matí de casa. He somiat: ell entrava per la finestra, jo tenia pedres a la mà a punt de defensar-me.

No em trobo bé, tinc metrorràgies que em fan perdre molta sang i em sento fluixa. M'he menjat un tall de carn per veure si em refaig. He sortit a comprar, no hi havia ningú al barri de Turgeau. He tingut mal de cap tot el sant dia, deu ser l'anèmia. Ho sé: m'acabaran traient la matriu abans de tenir un fill. La hipocondria va i ve.

23 d'abril de 1987, Sant Jordi

Roses i llibres a Catalunya. Avui he conegut Jean Renoir, cineasta i pintor haitià. M'ha captivat la seva arrogància davant la proesa de portar un nom tan il·lustre. Estic descobrint una altra realitat fora de mi. Admiro, envejo i respecto la tranquil·litat d'algunes dones que es mouen al meu voltant. La *bonne* de la casa del costat té un fill sense pare. Ella va fent feina i vigila el fill, que, a la vegada, és vigilat per un altre nen. Imatge reposant de sorolls de matí feiner, assolellat, que transmet una bona salut física i mental, malgrat la misèria. De què em queixo, neuròtica de mi, si ho tinc tot?

26 d'abril de 1987

Fa un any de la meua festa a Nova York. Recordo el porter dominicà Jimmy quan li vaig regalar la bola del món: «*Díme, Rita, ¿dónde está Filipinas?, ¿cómo son los perros en Haití?*», em deia amb el seu bon sentit de l'humor.

Per primera vegada estic tranquil·la, des de fa tant de temps! No hi ha angoixes al matí ni durant el dia. Ara, hi ha acostament de part dels dos. Jo tinc el cap bastant més clar. Ell em va parlant del que ha viscut al Canadà, van sortint anècdotes, escenes que recorda. Jo l'escolto. Sembla que la meua ànsia s'ha apaivagat. La tristor dispersa que hi ha en mi em fa veure la felicitat massa lluny, que es difumina en el mar, en el passat, en el temps —i que difícil és aconseguir-la!

Plou molt, s'atura la pluja tot d'una, per tornar-hi amb més fúria. I és quan fa mal.

23 de juny de 1987

De nou, vaga. Tota la tarda a casa, sola, llegint Freud i bevent rom. He anat resseguint altres lectures: *L'Amant*, de Marguerite Duras. He deixat *La Regenta* per uns dies. *L'espace d'un cillement*, de Jean Stephan Alexis, que he llegit goludament, i *Un homme*, d'Oriana Fallaci, que té massa similitud amb aquest amor contrariat i descompost que visc, i m'hi reconec.

No tinc por perquè he begut..., però sí que en tindrè a la Cerdanya, el dia que em trobi ben sola amb mi mateixa i amb els records. El somni d'avui: pujo a una església dalt de la muntanya; tot i que és molt escarpada no m'espanto, però sé el que hi ha si miro enrere. Aquí deixo la meua vida curta d'un any, compartida amb l'home

de qui he tingut més por i més desig. Nit de revetlla de Sant Joan, solstici d'estiu. Vull anar a sopar fora. Hi haurà baralla, segur!

Dilluns, 29 de juny de 1987

Buidaré l'estança i deixaré un rastre del meu pas per aquí, per aquesta terra, casa i cos. No m'atreveixo ni a tocar-lo i li he dit que el meu cor no li pertany. S'ha quedat pensarós. Les flors, les que vaig llençar a terra, s'estan pansint. El darrer dia compraré roses i les hi deixaré en record. Aquesta història ja és passat.

Aeroport de Port-au-Prince, 4 de juliol de 1987

M'he girat a l'últim moment, he entrellucat la mirada fugissera i ha desaparegut.

Estic prima, estic desfeta com el país. Disset morts i més de cent cinquanta ferits, i ell i jo barallant-nos. Aquest matí em deia: «*Tengo que saber...*». He deixat que prenguéss ell la decisió i l'ha pres. Ha marxat. Aquest és el fet.

La Cerdanya, 7 de setembre de 1987

M'he estirat pels prats i he voltat per l'era, i he agafat polls! He vingut corrents a casa a rentar-me.

Falta una setmana per tornar a Haití. Que diferent, el paisatge! «*Se retorna porque se pertenece al paisaje*». Avui, la lluna és plena. La gent a Barcelona mor d'asma al·lèrgica per una contaminació de soja a l'atmosfera. Jo tinc fred. S'acosten dies importants. He sol·licitat a la